

معاونت امور اقتصادی و هماهنگی برنامه و بودجه
امور برنامه ریزی، آمایش سرزمین و محیط زیست

شیوه نامه

تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال زایی روستایی

موضوع جزء ۱ بند الف ماده ۲۷ قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

آبان ۱۳۹۶

«فهرست مطالب»

عنوان

صفحه

مقدمه

الف) کلیات

1. عنوان برنامه

2. هدف برنامه

3. دستاوردهای مورد انتظار

4. دامنه برنامه

5. حد تفصیلی برنامه

6. فرایند و نظام اجرایی جز ۱ بند الف ماده ۲۷ قانون برنامه ششم توسعه

۶ - ۱ - مرحله اول: انتخاب روستاها

۶ - ۲ - مرحله دوم: تهیه برنامه

۶ - ۳ - مرحله سوم: تصویب برنامه

۶ - ۴ - مرحله چهارم: ابلاغ برنامه مصوب

ب) شرح خدمات

۱) بخش اول: کلیات

۲) بخش دوم: بررسی اسناد و توصیف و تحلیل وضع موجود

۳) بخش سوم: تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغالزایی روستایی

ج) روش شناسی و فرایند تدوین برنامه

شیوه‌نامه تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

سازمان برنامه و بودجه کشور - کارگروه تخصصی توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

مقدمه

توسعه اقتصادی به عنوان یکی از ابعاد توسعه، ناظر بر فرآیندی است که طی آن درآمد سرانه حقیقی یک جامعه در یک دوره زمانی بلندمدت افزایش یابد؛ مشروط بر اینکه، تعداد فقر، افزوده و توزیع درآمد، بدتر نشود. در این میان با بررسی تعاریف و اهداف متعدد توسعه بطور اعم و توسعه روستایی بطور اخص در کشور های در حال توسعه این نکته آشکار است که هر یک از این تعاریف به نوعی ایجاد اشتغال پایدار، کاهش فقر و افزایش درآمد و بطور کلی ارتقاء شاخص‌های توسعه اقتصادی نواحی روستایی را نشانه رفته‌اند. چراکه در جهان فعلی نیمی از بشریت؛ یعنی حدود سه میلیارد نفر درآمد روزانه‌شان کمتر از دو دلار بوده و روزانه ۳۲۰۰۰ کودک بدلیل فقر و نداری می‌میرند که اغلب این جمعیت‌های فقیر در نواحی روستایی ساکن‌اند. در ایران نیز پدیده فقر - به عنوان مهمترین نماگر توسعه اقتصادی - بخصوص در نواحی روستایی بسیار مسئله حائز اهمیت است. از مهمترین معیارهای توسعه اقتصادی مسئله اشتغال افراد آن جامعه در فعالیت‌های مخ تلف است. مبحث اشتغال و در مقابل آن بیکاری، از مهمترین مسائلی هستند که برای ایجاد یک جامعه مرفه باید مورد توجه قرار گیرد؛ زیرا شرط لازم برای رشد و توسعه هر جامعه ای، ایجاد اشتغال است. با وجود اثرات مخرب بیکاری بر روند توسعه جوامع به ویژه در ابعاد اجتماعی توسعه از جمله فقر، بزه کاری و مهاجرت، اکثر محققان معتقدند که کشور های در حال توسعه از جمله ایران، با مشاغل کاذب و بیکاری گسترده‌ای مواجه هستند. مطالعات نشان می‌دهد که مناطق روستایی ایران از لحاظ شاخص‌های توسعه نسبت به مناطق شهری در سطح پایین تری قرار گرفته و این مناطق با مهاجر فرستی، پیری جمعیت، پایین بودن سطح درآمد و بهره وری، بیکاری، فقر، شکاف درآمدی با مناطق شهری، تخریب منابع طبیعی و مسائلی از این دست روبه رو است. این مناطق اکنون با سهم جمعیتی معادل ۲۵/۹ درصد از کل جمعیت ایران (نلیچ کلی سرشماری مرکز آمار ایران؛ ۱۳۹۵)، سال‌های متممادی است که بطور متوالی روند کاهشی سهم جمعیت را تجربه می‌کند.

در این راستا برنامه‌های متعددی جهت برون رفت از تنگناهای توسعه‌ای در طول سال‌های گذشته تجربه شده است که نتایج نشان می‌دهد بجز مواردی اندک، در بسیاری از زمینه ها ناموفق بوده و نتوانسته است اهداف توسعه روستایی را محقق گردانند. از اینرو کارشناسان توسعه اقتصادی معتقدند که تقویت بنیان‌های اقتصادی با محوریت فعال سازی چرخه تولید در فضاهای روستایی و ایجاد اشتغال و کارآفرینی می‌تواند مسیر برون رفت از بحران توسعه روستایی را هموارتر نماید. در این راستا با بررسی اهمیت و میزان نقش - آفرینی «دولت، بازار و جامعه مدنی» در جریان توسعه می‌توان به این نکته پی برد که نقش دولت و بازار در بسیاری از موارد ناموفق بوده است. از اینرو در دهه های اخیر در تصمیم سازی و تصمیم گیری، اجراء و پایش برای تحقق امر توسعه نوبت به بخش سوم یا جامعه مدنی داده شده است تا نقش مردم و نهادهای محلی در توسعه آموخته شود. لذا، در رهیافت‌های جدید توسعه، دولت تمام برنامه‌ها را اجرا نمی‌کند؛ بلکه توسعه مشارکتی مطرح است. یعنی بحث در مورد ایجاد فضا برای مشارکت افرادی است که توس عه برای آنها صورت می‌گیرد.

در این جهت و با توجه به پارادایم های جدید توسعه؛ تدوین "برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال زایی روستایی" برای تقویت اقتصاد محلی و منطقه‌ای و تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در برنامه ششم توسعه مد نظر قرار گرفته است. چنانچه در جزء ۱ بنه الف ماده ۲۷ قانون ششم توسعه ذکر شده است این برنامه با تکیه بر مشارکت و سرمایه گذاری بخش غیردولتی (خصوصی، تعاونی و مردم‌نهاد) و نیز با مشارکت نیروهای محلی و با بهره گیری از تسهیلات بانکی و حمایت‌های دولتی تدوین می‌گردد و قرار است هر

شیوه‌نامه تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

سازمان برنامه و بودجه کشور - کارگروه تخصصی توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

یک از سازمان مدیریت و برنامه ریزی استانها در طول برنامه پنج ساله ششم سالانه به تناسب سهمیه تعیین شده در روستاهای هدف تعریف برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی تدوین نمایند.

قابل ذکر است در اولین قدم برای تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی؛ برای وحدت رویه و هم افزایی بین استانها تهیه شیوه‌نامه تدوین برنامه مذکور در دستور کار قرار گرفت. در این راستا؛ ضمن بهره‌گیری از نظرات مراکز علمی و اجرایی کشور در تدوین شیوه‌نامه و دو نشست تخصصی با «قطب علمی مطالعات و برنامه ریزی روستایی دانشگاه تهران» در خرداد ماه سال جاری، پیش‌نویس شیوه‌نامه تهیه و برای اظهارنظر به سازمان استانها^۱ ارسال گردید. پس از احصاء و جمع‌بندی نظرات استانها، شیوه‌نامه در سه نشست کارگروه تخصصی توسعه روستایی و اشتغال‌زایی و نیز در یک نشست با معاونت توسعه روستایی ریاست جمهوری و در مشورت با تسهیلگران با تجربه سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری مورد بررسی و تکمیل شده است. آنچه در ادامه می‌آید حاصل مشارکت و خرد جمعی ذینفعان ملی و استانی است.

شیوه‌نامه مشتمل بر بخش‌های کلیات، شرح خدمات و روش‌شناسی است که بر اساس تجربه سال اول و درس‌های آموخته می‌توان در سال آینده نسبت به بازبینی و اصلاح آن اقدام نمود.

الف) کلیات

۱. عنوان برنامه

برنامه "توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستاها".

۲. هدف برنامه

براساس جزء ۱ بند الف ماده ۲۷ قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۱۴ مجلس شورای اسلامی)، برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی در راستای برنامه ریزی منطقه‌ای، تقویت اقتصاد روستایی و توسعه اقتصاد صادرات - محور تعریف گردیده است. در این راستا متناسب با محورهای کلی تعریف شده در قانون برنامه، بطور مشخص برای برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستاهای کشور هدف کلی و اهداف فرعی به شرح زیر مطرح می‌گردد:

هدف عمده:

➤ توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستاهای هدف برنامه.

اهداف ویژه:

➤ شناخت علمی و تحلیل راهبردی مزیت‌ها، توانمندی‌ها و تنگناهای اساسی توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی در روستاهای هدف دهستان یا بخش؛

۱. قابل ذکر است که در متن حاضر مراد از سازمان، سازمان برنامه و بودجه کشور و منظور از سازمان استان، سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان است.

شیوه‌نامه تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

سازمان برنامه و بودجه کشور - کارگروه تخصصی توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

- بسترسازی جهت رفع تنگناها و بهره‌گیری از توانمندی‌های توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی در روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- یکپارچه‌سازی، هدفمند کردن و تعیین اولویت های سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی اشتغال‌زا در روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- تقویت ظرفیت‌های موجود و ایجاد ظرفیت‌های جدیدی تولیدی با تاکید بر تکمیل زنجیره ارزش و زنجیره تولید با مشارکت بخش غیردولتی در روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- تقویت و نهادینه‌سازی مشارکت بخش عمومی، خصوصی، تعاونی و مردمی (ساکنین و ذینفعان روستاهای هدف) در توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی در روستاهای هدف دهستان یا بخش.

۳. دستاوردهای مورد انتظار

- ایجاد اشتغال پایدار و رونق کسب و کار در روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- کاهش شکاف توسعه اقتصادی و تعادل بخشی روستایی - شهری؛
- تقویت اقتصادمحلی صادرات محور در پیوند با اقتصاد منطقه‌ای در روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- افزایش مشارکت اقتصادی روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- توانمندسازی اقتصادی روستاییان و ظرفیت‌سازی مشارکت تحویل‌کردگان محلی در طرح‌های توسعه اقتصادی؛
- تنوع‌بخشی به اقتصاد و معیشت روستاییان؛
- سهم‌بری عادلانه و پایدار از منابع زیستی مطابق با اهداف اقتصاد مقاومتی در زمینه عدالت بین‌نسلی و درون‌نسلی؛
- سهم‌بری عادلانه عوامل در زنجیره ارزش فعالیت‌های اقتصادی روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- افزایش سطح درآمد و ارتقاء سطح بهره‌وری در روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- تقویت تمرکززدایی در انجام مطالعات توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی؛
- تثبیت جمعیت روستایی و ایجاد انگیزه برای بازگشت مهاجران روستایی.

۴. دامنه برنامه

برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی از لحاظ موضوعی، مسئله توسعه اقتصادی را با تاکید خاص بر اشتغال‌زایی و با مشارکت و محوریت حضور روستاییان و ذی‌نفعان محلی مدنظر قرار داده است. مطابق با جزء ۱ بنه الف ماده ۲۷ قانون، در هر سال برای هر استان بر مبنای سهم بندی‌های تعریف شده (از کل ۵۰۰۰ نقطه روستایی مصوب در قانون برای هر سال)، تعدادی نقاط روستایی مشخص می‌گردد و برای این روستاها در قالب مجموعه‌ای یک یا چند دهستان برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی تهیه می‌گردد. لذا؛ بعد مکانی تدوین این برنامه از منظر تقسیمات سیاسی کشور، در سطح دهستان یا بخش و از منظر برنامه‌ریزی منابع زیستی، در سطح حوزه‌های آبخیز است که تعدادی از روستاهای این قلمرو به عنوان روستاهای هدف برنامه مورد توجه قرار می‌گیرند. از لحاظ زمانی، این برنامه با توجه به سهمیه هر یک از استانها بصورت سالانه تهیه می‌گردد و تدوین برنامه‌های مورد نظر در هر سال الزامی است این برنامه‌ها بعد از تهیه، قابلیت عملیاتی داشته و بعنوان برنامه راهبردی پنج‌ساله و عملیاتی سالانه برای روستاهای هدف مورد توجه قرار می‌گیرد.

شیوه‌نامه تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

سازمان برنامه و بودجه کشور - کارگروه تخصصی توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

۵. حد تفصیل برنامه

حد تفصیل برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی دربرگیرنده شناخت و تعیین مسائل محوری توسعه اقتصاد محلی است. این برنامه از رهگذر برشمردن توان‌ها و تنگناهای توسعه اقتصادی و اشتغال روستایی و ارائه یک چشم‌انداز کلی از وضعیت اقتصادی مناطق روستایی، استراتژی‌های توسعه‌ای را جهت برون‌رفت از توسعه نیافتگی اقتصادی ارائه می‌دهد و در نهایت به تعریف و تعیین اقدام و فعالیت‌های اقتصادی محرک و پیشران توسعه اقتصاد محلی و طرح‌ها و پروژه‌های اشتغال‌زایی روستایی در درون روستاهای هدف و در پهنه دهستان و یا بخش می‌رسد. همین‌طور زیرساخت‌های اجتناب‌ناپذیر مشخصی که برای توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی ضروری است؛ بطور محدودی در دستورکار قرار می‌گیرند. به عبارت روشن‌تر گزارش‌هایی این برنامه مشتمل برسند راهبردی در سطح دهستان یا بخش و برنامه عملیاتی در قالب اقدامات توسعه‌ای (فعالیت‌ها، طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری و الزامات وابسته به آن) در سطح هر یک از روستاهای هدف دهستان یا بخش خواهد بود. البته تبیین و تعریف اقدامات ذکر شده می‌بایست پایداری بهره‌برداری از منابع زیستی، از بالادست تا پایین دست حوزه آبخیز را به منظور تحقق اهداف مرتبط با عدالت اجتماعی و دسترسی به منابع حیاتی و زیستی تضمین نماید.

۶. فرایند و نظام اجرایی جز ۱ بند الف ماده ۲۷ قانون برنامه ششم توسعه

برای اجرای جز ۱ بند الف ماده ۲۷ قانون برنامه ششم توسعه که تهیه و تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستاها را مورد توجه قرار داده است؛ چهار مرحله در نظر گرفته شده است. البته قبل از تشریح هر یک از مراحل نامبرده؛ ذکا این نکته ضروری است که در تعریف سازوکار اجرایی این برنامه دو کمیته راهبری در سطح ملی و استانی تعریف گردیده است. در سطح ملی؛ سازمان برنامه و بودجه کشور به عنوان رییس، معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم ریاست جمهوری به عنوان دبیر و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و سازمان مدیریت و برنامه ریزی هفت استان قزوین، مرکزی، چهارمحال و بختیاری، هرمزگان، بوشهر، سیستان و بلوچستان و خراسان شمالی در قالب کمیته راهبری ماده ۲۷ برنامه ششم توسعه هماهنگی و راهبردی ملی موضوع را برعهده می‌گیرند که در صورت لزوم و به تشخیص اعضاء کمیته؛ کارگزاری در سطح ملی جهت هماهنگی اجرایی تعریف خواهد شد. در سطح استان، کمیته استانی راهبری ماده ۲۷ برنامه ششم توسعه، در ذیل کارگروه تخصصی آمایش سرزمین، آمار، محیط‌زیست و توسعه پایدار با دعوت از نمایندگان دستگاه‌های ذیربط از جمله دفتر امور روستایی و شوراهای استانداری، سازمان جهاد کشاورزی استان، اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان، سازمان صنعت، معدن و تجارت استان، سازمان تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان، اداره کل امور اقتصاد و دارایی استان، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان، فرمانداران شهرستان‌های استان تشکیل می‌گردد. البته این نکته قابل ذکر است که به تشخیص اعضای این کمیته دستگاه‌های دولتی و عمومی دیگری که در فرایند توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی تاثیرگذارند، می‌توانند در جلسات حضور داشته باشند. البته با توجه فوریت انجام عملیات تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی در سال اول برنامه، پیگیری سازوکار استانی در سالی جاری الزامی نیست.

۶ - ۱ - مرحله اول: انتخاب روستاها

در این مرحله فعالیت‌های زیر انجام می‌گیرد:

- اعلام تعداد سهمیه روستاهای هدف برنامه هر استان از سوی سازمان؛

شیوه‌نامه تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

سازمان برنامه و بودجه کشور - کارگروه تخصصی توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

- پیشنهاد روستاهای هدف برنامه در قالب دهستان، دهستان‌ها یا بخش از سوی سازمان استان؛ گفتنی است که این مناطق با شاخص‌هایی نظیر دارا بودن بیشترین روستاهای دارای طرح هادی مصوب و اجرا شده، داشتن روستاهای با هدف گردشگری مصوب، مهاجرپذیری و یا مهاجرفرستی بالا، نرخ بیکاری بالا، ظرفیت و مزیت نسبی در تولید و صادرات، مرزی بودن، محدود کردن سهم دهستان‌های واقع در محدوده کلانشهرها و مراکز استانها با توجه به نقش خوابگاهی آنها برای کلانشهر و مرکز استان انتخاب می‌گردند. البته با به توجه به تنوع فراوان اجتماعی، اقتصادی، جغرافیایی مناطق روستایی کشور، تعمیم شاخص‌ها برای تمامی فضاهای روستایی کشور نمی‌تواند چندان کارآمد باشد، از اینرو مراجع انتخاب روستاهای هدف در استان‌ها با توجه شرایط خاص هریک از مناطق، ملاحظات بومی - محلی حاکم برای فضای روستایی را در انتخاب روستاهای هدف در نظر می‌گیرند. ضمناً این نکته تاکید می‌گردد که در این مرحله روستاهای هدف با رویکرد پهنه‌ای-زنجیره‌ای، مطابق با حوزه‌های آبخیز آنها در قالب یک یا چند دهستان و یا بخش اقدام و از انتخاب نقطه‌ای روستاها پرهیز می‌گردد.

- نهایی کردن دهستان یا دهستان‌های اولویت‌دار در تعامل با دستگاه‌های مرتبط؛
- اعلام دهستان یا دهستان‌های اولویت‌دار، بخش و روستاهای هدف برنامه به سازمان برنامه و بودجه کشور.

۶-۲ - مرحله دوم: تهیه برنامه

تهیه برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی و تدوین گزارش آن براساس شرح خدمات و همچنین براساس الگو و رویکرد کلی که در ادامه ارائه شده است، انجام می‌گردد. البته با توجه به شرایط اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و جغرافیایی هر یک از مناطق انتخاب شده در تدوین برنامه انعطاف لازم با توجه به شرایط بومی - محلی آن منطقه امکان‌پذیر است؛ لیکن تاکید می‌گردد برنامه تهیه شده می‌بایست مجموعه انتظارات مرتبط با برنامه و شرح خدمات را تامین نماید. در این راستا اشاره می‌شود نظام نهادی تهیه و تدوین برنامه می‌تواند به تناسب شرایط و قابلیت‌های استان‌ها به یکی از شیوه‌های زیر صورت گیرد:

- انجام مطالعات توسط سازمان در صورت آمادگی و برخورداری از ظرفیت‌های انسانی لازم؛
- مدیریت و نظارت بر انجام مطالعات توسط سازمان و انجام مطالعات توسط مشاور حقیقی و حقوقی ذیصلاح در قالب عقد قرارداد؛

در تدوین برنامه رعایت نکات ذیل از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است:

- الف - تبیین سازوکارهای نظارتی و انجام پیگیری‌های نتیجه بخش؛
- ب - بهره‌گیری نظام‌مند از رویکردها و سازوکارهای همکاری بین بخشی و لحاظ نمودن اولویت‌های بخشی و سرزمینی در تدوین برنامه؛
- ج- ترجیح استفاده از روش تعرفه در ارزیابی و انتخاب مشاور حقیقی و حقوقی؛
- د - پیگیری رویکرد شراکت فراگیر از طریق مشارکت موثر ذینفعان بخش خصوصی، تعاونی‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد، در تهیه برنامه؛
- ه - پیگیری رویکرد مشارکت موثر مردم محلی، در تهیه برنامه از طریق بکارگیری مدل‌های ارزشی مشارکت روستایی؛

شیوه‌نامه تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

سازمان برنامه و بودجه کشور - کارگروه تخصصی توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

و - تهیه کننده‌ی برنامه موظف است طرح‌ها، پروژه‌ها و نظرات دستگاه‌های ذیربط را اخذ نموده و قبل از انجام مراحل تصویب، پیشنهادات خود را با دستگاه‌های مربوطه به اشتراک گذاشته و نظرات آنها را دریافت نماید.

ی - تهیه کننده‌ی برنامه موظف است گزارش پیشرفت اقدامات خود را در زمان‌بندی تعیین شده در اختیار کارگروه آمایش سرزمین، آمار، محیط‌ریست و توسعه پایدار (کمیته راهبری استانی) قرار دهد.

۶ - ۳ - مرحله سوم: تصویب برنامه

پس از تهیه برنامه نوبت به تصویب برنامه می‌رسد. در این راستا اقدامات ذیل انجام می‌گردد:

- بررسی، اصلاح و تایید برنامه توسط کارگروه آمایش سرزمین، آمار، محیط‌ریست و توسعه پایدار؛
- تصویب نهایی برنامه در شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان.
- ارسال برنامه و یا برنامه‌های مصوب به سازمان

۶ - ۴ - مرحله چهارم: ابلاغ برنامه مصوب

در این مرحله، برنامه مصوب از سوی سازمان استان براساس مسئولیت هر یک از دستگاه‌های اجرایی استان ابلاغ می‌شود.

شیوه‌نامه تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغالزایی روستایی
سازمان برنامه و بودجه کشور - کارگروه تخصصی توسعه اقتصادی و اشتغالزایی روستایی
شکل ۱- فرآیند اجرایی جزء ۱ بند الف ماده ۲۷ قانون برنامه ششم توسعه

اعلام تعداد سهمیه سالانه هر استان در برنامه توسعه اقتصادی و اشتغالزایی از سوی سازمان

تعیین روستاهای هدف برنامه از سوی سازمان استان با رویکرد پهنه‌ای

تعیین مجری حقیقی و حقوقی انجام مطالعات (انتخاب مشاور، مرکز یا دانشگاه و...) و ناظر جهت تهیه برنامه توسعه اقتصادی و اشتغالزایی روستاهای هدف

انجام مطالعات و تدوین گزارش نهایی برنامه (براساس شرح خدمات مورد تفاهم)

بررسی و تایید اولیه برنامه در کارگروه آمایش سرزمین، آمار، محیط‌ریست و توسعه پایدار با حضور نمایندگان دستگاه‌های ذیربط

تصویب برنامه در شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان

ابلاغ برنامه مصوب شورا به مراجع ذیربط

شیوه‌نامه تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

سازمان برنامه و بودجه کشور - کارگروه تخصصی توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

ب) شرح خدمات

۱) بخش اول: کلیات

- ۱-۱ - بیان مسئله و ضرورت در مقیاس ملی، استانی و محلی؛
- ۱-۲ - روش‌شناسی و تبیین فرآیند انجام کار؛
- ۱-۳ - مبنا و چارچوب تحلیلی (رویکرد نظری احتمالی به تحلیل توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی).

۲) بخش دوم: بررسی اسناد و توصیف و تحلیل وضع موجود

- ۲-۱ - توصیف، تحلیل و تبیین اسناد بلادستی و ارزیابی طرح‌ها و برنامه‌های اجراء شده و در حال انجام مرتبط با موضوع و مکان برنامه؛
- ۲-۲ - توصیف، تحلیل و تبیین وضعیت منابع طبیعی و زیستی روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- ۲-۳ - توصیف، تحلیل و تبیین وضعیت منابع انسانی، اجتماعی، اقتصادی و زیرساختی روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- ۲-۴ - توصیف، تحلیل و تبیین وضعیت نظام تولیدی (کشاورزی، صنایع، خدمات و گردشگری) در روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- ۲-۵ - توصیف، تحلیل و تبیین فضایی از روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- ۲-۶ - توصیف، تحلیل و تبیین قوانین و مقررات محدودیت‌ساز و محدودیت‌نهادی در توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- ۲-۷ - قابلیت‌ها و تنگناهای طبیعی، اجتماعی - انسانی، زیرساختی و فضایی جهت تولید و عرضه در بخش کشاورزی، صنعت و خدمات؛
- ۲-۸ - جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از مباحث بررسی اسناد و طرح‌های فرادست و برنامه‌ها، منابع تولید، نظام فعالیتی، جایگاه فضایی و قابلیت‌ها و تنگناها در روستاهای هدف دهستان یا بخش.

۳) بخش سوم: تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

- ۳-۱ - تعریف و تحلیل فرآیندها و اقدامات میدانی با مشارکت ذی‌نفعان محلی جهت تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی (مصاحبه‌های عمیق فردی، گفتگوهای مشارکتی، ...)
- ۳-۲ - تعیین چشم‌انداز، اهداف و راهبردهای توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- ۳-۳ - تعیین مزیت‌های اصلی نسبی، رقابتی و استراتژیک و محرک‌های توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستاهای دهستان/بخش در نظام کشاورزی، صنعت و خدمات و گردشگری؛
- ۳-۴ - تعیین هدف کمی اشتغال و متوسط درآمد قابل قبول برای سکونت و معیشت پایدار در افق برنامه؛
- ۳-۵ - جمع‌آوری ایده‌های مرتبط با طرح‌های کارآفرینی مستقل (خصوصی و تعاونی) قابل اجراء توسط س‌اکنین بومی با استفاده از فناوری‌های مناسب از طریق گفتگو با اجتماع بومی و هم‌اندیشی با کارآفرینان محلی؛
- ۳-۶ - پیشنهاد ایده‌های کارآفرینی و اشتغال براساس تجربه‌های موفق در سایر استان‌ها و بررسی امکان‌کاربست آنها در روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- ۳-۷ - برگزاری کارگاه هم‌اندیشی با جوامع محلی جهت بررسی و اولویت‌بندی موارد اشاره شده در بندهای ۳-۲ تا ۳-۶؛

شیوه‌نامه تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

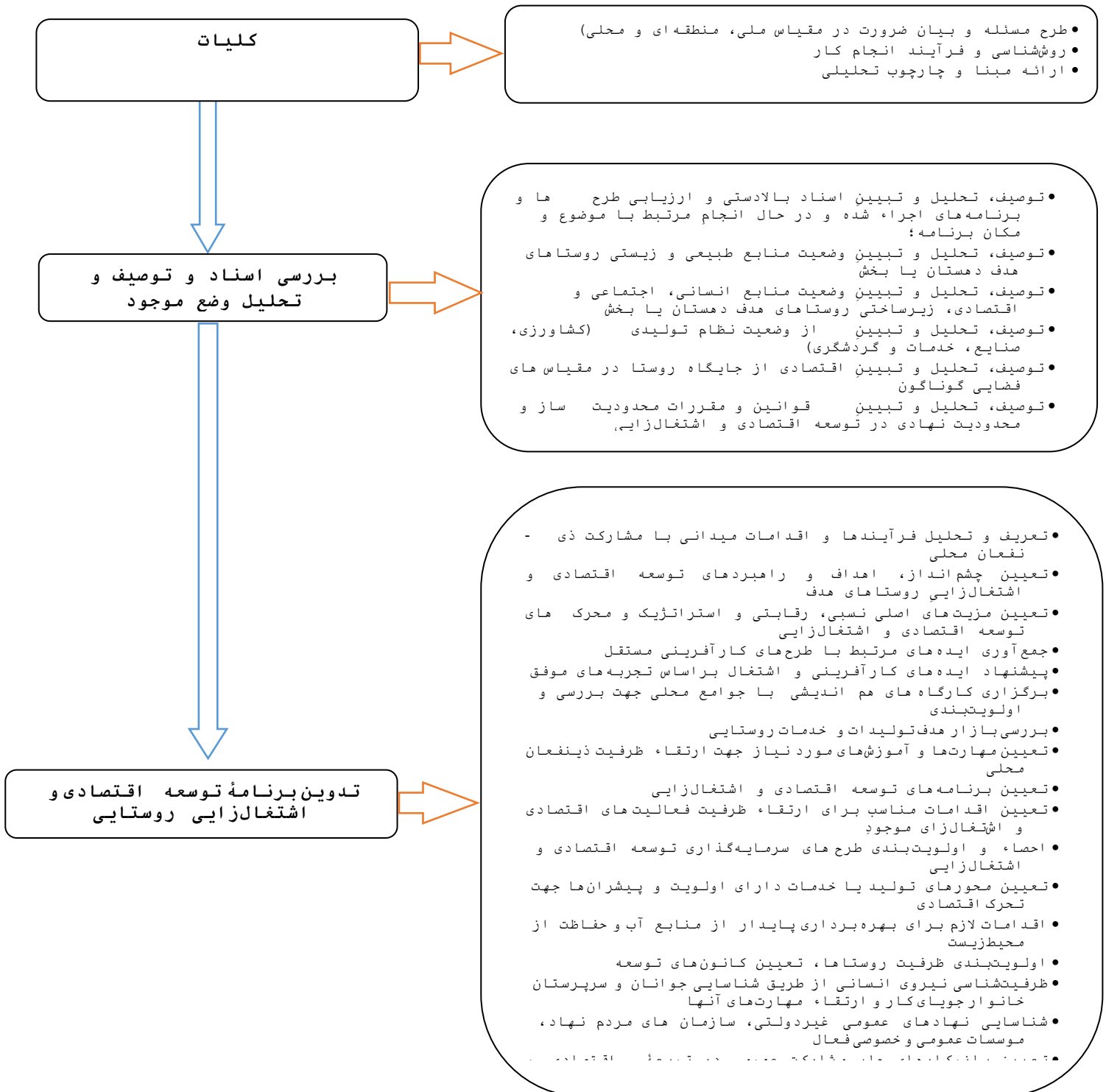
سازمان برنامه و بودجه کشور - کارگروه تخصصی توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

- ۳ - ۸ - بررسی بازار هدف تولیدات و خدمات روستایی در روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- ۳ - ۹ - تعیین مهارت‌ها و آموزش‌های مورد نیاز جهت ارتقاء ظرفیت ذینفعان محلی برای تحقق اهداف کمی و کیفی برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- ۳ - ۱۰ - تعیین برنامه‌های توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی دهستان یا بخش ه د ف در زمینه‌هایی مانند توانمندسازی، تعیین ساز و کار سازمان‌دهی مشارکت مردمی و تشکیل شغل - تعاونی، ... ؛
- ۳ - ۱۱ - تعیین اقدامات مناسب برای ارتقاء ظرفیت فعالیت های اقتصادی و اشتغال زای موجود روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- ۳ - ۱۲ - احصاء و اولویت‌بندی طرح‌های سرمایه‌گذاری توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- ۳ - ۱۳ - تعیین محورهای تولید یا خدمات دارای اولویت و پیشران‌ها جهت تحرک اقتصادی روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- ۳ - ۱۴ - اقدامات لازم برای بهره‌برداری پایدار از منابع آب و حفاظت از محیط‌زیست در روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- ۳ - ۱۵ - اولویت‌بندی ظرفیت روستاهای هدف دهستان برای تعیین کانون‌های توسعه در یک یا چند دهستان و تعیین روستاها و محدوده‌های فاقد ظرفیت توسعه؛
- ۳ - ۱۶ - ظرفیت‌شناسی نیروی انسانی از طریق شناسایی جوانان و سرپرستان خانوار جویای کار و ارتقاء مهارت‌های آنها در روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- ۳ - ۱۷ - شناسایی نهادهای عمومی غیردولتی، سازمان‌های مردم‌نهاد، موسسات عمومی و خصوصی فعال روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- ۳ - ۱۸ - تعیین سازوکارهای جلب مشارکت عمومی در توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی اقتصادی روستاهای هدف دهستان یا بخش؛
- ۳ - ۱۹ - تعیین و تعریف سهم تعهدات مالی بخش خصوصی، مردمی و دولتی در اجراء طرح‌ها و پروژه‌ها؛
- ۳ - ۲۰ - تعیین و تعریف ملاحظات و الزامات اجتماعی و نهادی لازم جهت اجرای طرح‌ها و پروژه‌ها؛
- ۳ - ۲۱ - تعیین میزان تسهیلات مورد نیاز برای تحقق اشتغال هدف برنامه و زیرساخت‌های اجتناب‌ناپذیر مورد نیاز؛
- ۳ - ۲۲ - تهیه جدول و شبکه فعالیت‌های سالانه و تخصیص تسهیلات یا اعتبارات به تفکیک هر دهستان و روستا؛
- ۳ - ۲۳ - جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.

شیوه‌نامه تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

سازمان برنامه و بودجه کشور - کارگروه تخصصی توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

شکل ۲ - فرایند تدوین برنامه توسعه

شیوه‌نامه تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

سازمان برنامه و بودجه کشور - کارگروه تخصصی توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی

ج) روش‌شناسی و فرآیند تدوین برنامه

روش تدوین برنامه مبتنی بر مشارکت مجموعه دست‌اندرکاران در گردآوری اطلاعات، تحلیل و ارائه راهبردهاست. به این منظور لازم است تهیه‌کننده در مرحله اول نسبت به تحلیل دست‌اندرکاران در ۳ سطح استانی، شهرستانی و محلی اقدام نموده و به تناسب بندهای شرح خدمات ارتباط موثر برای تدوین برنامه را با این دست‌اندرکاران با این برنامه برقرار نماید.

لازم است مجموعه‌ی مطالعات، طرح‌ها و اطلاعات موجود از طریق روش مطالعات اسنادی در سطح شهرستان با دستگاه‌های اجرایی - تحقیقاتی و دانشگاه جمع‌آوری شود. در سطح محلی و در رابطه با مردم روستایی تأکید می‌شود حضور تسهیلگران خبره و آشنا با روش ارزیابی مشارکتی روستایی و انجام بحث گروهی متمرکز توسط تهیه‌کننده‌ی برنامه بکار گرفته شده و ارتباط تدوین‌گر و کارگروه کارشناسی تدوین برنامه با روستاییان صرفاً و فقط از طریق کارشناسان اجتماعی آموزش دیده و یا تسهیل‌گران برقرار شود. در سطح محلی لازم است کارشناسان اجتماعی / تسهیل‌گران با استفاده از ابزارهای روش‌های ذکر شده تحلیل مردم را از وضع موجود، چشم‌اندازهای مورد انتظار مردم به عنوان یک روستای مطلوب، پروژه‌ها و طرح‌های پیشنهادی مردم و نیازهای آموزشی را احصاء و به گروه تدوین برنامه ارائه نماید. کارشناس مسئول تلفیق در برنامه لازم است نسبت به تلفیق پیشنهادات مردمی و پیشنهادات دستگاه‌های دولتی اقدام نموده و موارد مشابه متناقض و یا جدید و نوآورانه را شناسایی نماید.

در مرحله تلفیق مواردی را که دارای تناقض با نظرات و پیشنهادات مردم است، کارشناس اجتماعی / تسهیل‌گر بین مردم و بخش دولتی مجری در یک کارگاه مشترک به بحث و گفتگو می‌گذارد تا در یک توافق دو طرفه پروژه‌های اولویت‌دار از نظر مردم و دستگاه‌های مجری نهایی و طی صورتجلسه‌ی مشترکی به امضای طرفین برسد.

طرح یا پروژه‌ی پیشنهادی در مرحله تلفیق دارای ۲ بخش شفاف و مستند شامل: بخش تبیین ملاحظات و اثرات اجتماعی و تبیین ملاحظات فنی خواهد بود.

تأکید می‌شود، فرآیند مشارکت مردم از مرحله تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، طراحی پروژه‌ها و پایش و ارزشیابی از الزامات این برنامه است و فرآیند تسهیل‌گری و برقراری ارتباط موثر مردم با یکدیگر (ارتقا سرمایه اجتماعی)، ارتباط مستقیم و یا غیر مستقیم مردم با بخش‌های مختلف دولتی به‌منظور تحقق اهداف پیش‌بینی شده در جزء یک بند الف ماده ۲۷ قانون برنامه ششم توسعه رکن اصلی روش‌شناسی تدوین برنامه می‌باشد.

در صورت لزوم نقشه‌های توصیفی - مکانی مورد نیاز تحت سیستم اطلاعات جغرافیایی و در مقیاس ۱:۲۵۰۰۰ ارائه گردد این نکته قابل ذکر است که بعد از معرفی عناوین اصلی طرح‌های سرمایه‌گذاری و اشتغال‌زا به عنوان راهبرد کار بردی توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی، لازم است حداقل در هر روستا، ۲ طرح سرمایه‌گذاری و یا پروژه‌ی اولویت‌دار که می‌تواند تأثیر اصلی در فرآیند توسعه اقتصادی - اشتغال‌زایی در بین طرح‌های اولویت‌دار مطرح شده باشد، به‌صورت کاملاً مشخص طراحی و ارائه شود. منظور از طراحی، تبیین کامل اجزاء اجرایی، عملیاتی و مالی پروژه و طرح است که می‌تواند مستقیماً مصوب و بدون نیاز به مطالعه یا طراحی مجدد اجرا شود.